

Anna Świrszczyńska

Poezje zebrane

Zebrał i opracował Adam Pluszka

Posłowie Aldona Kopkiewicz

MARGINESY

COPYRIGHT © BY Ludmiła Adamska-Orłowska
COPYRIGHT © FOR EDITION BY Adam Pluszka
COPYRIGHT © FOR THE AFTERWORD BY Aldona Kopkiewicz

COPYRIGHT © BY Wydawnictwo Marginesy, Warszawa 2023

Od wydawcy

Wiersze zamieszczone w niniejszym zbiorze pochodzą z pierwszych wydań poszczególnych tomów i zachowana została użyta w nich interpunkcja oraz podział na wersy, ortografię jednak uwspółcześiono.

Wiersze i proza

1936

Wiersze

I

Dzień stworzenia

Drzewo wspaniałe, drzewo zielone,
pełne hałasu i klejnotów.
Błogosławione drzewo błyszczące,
drzewo ludzkiego rodzaju.
Na gałęziach
siedzi dwunastu krzyczących proroków,
rude młodzieńcze Sybille
przytrzymują na potężnych kolanach
księgi; ich karty
odwracają się same
wśród słońca i przeraźliwości.
Oto nadchodzi dzień pański mocny,
walny jak piorun,
bystry jak ukrop.
W ten dzień
wśród uprzejmego migotania aniołów
Jahwe urodził świat.
Jakże łagodne są
spojrzenia pierwszych ludzi,
tych, co ze zbytnią powagą
słuchają zdrowego śmiechu serafinów
i ostrożnie
uczają się oddychać powietrzem i czasem.
Z drzewa zwisają liście
i promienne pięty proroków.
Podnieście głowy.
To gwizdże wiatr
w dorodnych księgach sybillińskich
i burzy wam włosy,
starannie utrefione fryzury
oszołomionych oblubieńców.
Jakże bezradne są
spojrzenia pierwszych ludzi.

Tych, co z sztywnymi girlandami,
w świątecznie prasowanych sukniach
przechodzą pod drzewem rodzaju.
Nie rozumieją niczego,
nie słyszą; nawet wtedy,
gdy wyjdą z kręgu przytulnego bezpieczeństwa,
z gwarne go cienia okrągłych liści i uciszeni,
głową na dół, w zwolnionym tempie –
zaciekają w wieczność.

W kolejnych edycjach autorka dodała podtytuł: *Fresk*.

Victoria

Właśnie gdy działa dawały najsroższy głos,
 gdy bitwa trwała w całej pełni
 i feldmarszałek z lunetą przy oczach
 otworzył usta, by powiedzieć coś do stojącego po prawej oficera –
 rozpychając zirytowanych sztabowców
 impetycznie podbiegła ku niemu zapłoniona Victoria.
 Na sztywnym rękawie munduru
 położywszy różowe palce
 powoli wyprowadziła go wśród szeregów
 zdziwionych nieco grenadierów,
 wśród westchnień konających, którzy nie są w stanie myśleć o późniejszym
 [zmartwychwstaniu,
 aż do małego domku z zielonymi okiennicami
 (tymczasowo była tam główna kwatera).
 Oto pokoić,
 co służył do niedawna młodziutkiemu stadłu pastorów.
 Victoria odsunęła kwiecistą frankę
 i zanosząc się od uroczystego śmiechu
 ruchem niewątpliwie ładnym i kobiecym
 na twardą czaszkę wcisnęła mu wieniec.
 W ten dzień pogodny
 gdyby zdjęć z okna pelargonię,
 można by lepiej widzieć z dala rzędy topoli,
 karczmę, most, murowany młyn
 i bliskie pobojuwisko,
 gdzie niektórzy nie zdążyli jeszcze umrzeć.

Kołysanka

W porę dżdżystą
wstają z lasów
narody kazirodcze,
bajecznie senne.
Pod niebem głuchym
w silnym zachwyceniu
rozwidnia się wspaniałość
szlochających.
Czyste i cierpkie
umierają zwierzęta.
W żółtym księżycu
umierają potężnie.
Bęben, bęben.
Czy widzisz jak
ziewają pod wieczór
bestie dziewicze?
Słyszać wśród drzew
śpiew koczkodana.
Suchą łapą iska się,
forsownie parny.
Kobieta go usypia,
pijana alkoholem.
Jest czarna i jędrna
jak elektryczność.

W kolejnych edycjach autorka zmieniła tytuł na *Kołysanka egzotyczna*.

Podróż

Jedźmy. Może zawiniemy wieczorem,
 grając w szachy, towarzyscy jak dzieci,
 – kiedy płowe słońce zajdzie za kurtynę feerii –
 do kraju lekkiego jak korek,
 gdzie wyjdzie do nas lew i lirogon naprzeciw
 jak w raju (bo to będzie raj) lub w menażerii.
 Będziemy chodzić niecierpliwie po ścieżkach
 (niby żeglarze, co chcą dojść na wyspie do wnętrza)
 na próżno tęskniąc do czterech zasadniczych elementów:
 ognia, wody, powietrza,
 do przyciągania ziemi, wyroków śmierci i świętych.
 Ach, nawet prawdy matematyczne będą tam zachwiane,
 najwspanialszy grzech nie osiągnie przykrych skutków
 i próżno szukać będziemy,
 czy nie jest gdzie napisane:
 oto gościniec grzeszników,
 oto błyszcząca droga czystości i smutku.
 Musisz żyć teraz
 bez moralności, co chroniła człowieka
 jak gumowa powietrza sfera
 przed zimnem wszechświata ścisło.
 To rzecz niby pas ratunkowy miłosiernie szczelna i lekka.
 Tego należy się wyrzec nade wszystko.
 Niemało to potrzeba będzie wyniosłości i samozaparcia,
 by żyć nie zabijając
 i nie rzucając się szlachetnie lwom na pożarcie.
 Bo lwy, siedzące wśród bladych drzewek na stronie,
 będą przychylnie jak dzieci,
 uprzejme i utrefione jak dekoracje.
 To raj przecie;
 blask herbacianych krzewów, egzotyka i uspakajające harmonie.
 Teologowie mieli rację.
 Tak, nadejdzie taki dzień świętej pamięci

i nic w tym nie ma dziwnego.
Będziemy wszyscy żywcem do raju wzięci
co do jednego.

Pochód

Z surowymi fuki na wojnę jechali. Krzew
po drodze sterczał z liściem sprężystym
niekiedy brzęcząc cicho, trącany i w księżycu
płonąc jak metal.

Z surowymi fuki na wojnę jechali. Członki
polerowane ich lśniły się, zaś
piękne i ubrane konie biły ziemię krzycząc
i gwizd kopyt i chorągwi gwizd
rozlegał się.

Oto ludzie
zdolni do długiej i intensywnej wściekłości.
U bram miasta
Iluminacja kładzie uzdę w gębę koniowi
i na strzemionach mocnych unosi się i nagle
wyrusza.

Jest to pochód barbarzyńców
pod niebem bystrym.

W kolejnych edycjach autorka zmieniła tytuł na *Pochód rycerzy*.

Ogród średniowieczny

Sześć dziewic szalonych,
 co płaczą w ogrodzie
 wśród klombów pełnych zaszczytu i subtelności,
 podczas gdy drzwi ogrodnika są zamknięte.
 Sarny zbiegają z gór
 i depcą grządki włoskiego kopru i majeranku.
 Błogosławieni biesiadnicy
 i drzewo, które rodzi klejnoty.
 O, szumiące drzewo genealogiczne,
 pełne zwisających królów i bezpotomnych zakonnic,
 pełne różowych wesołych wstęg,
 drzewo, wyrastające z ciała Abrahama.
 Sześć dziewic mistycznych:
 pyszna, dzieciobójczyni i gniewna płaczą w dzień sądu,
 gdy nie będzie czasu,
 gdy przyjdzie niosący sześć ostrych świeczników.
 Zwierzę o tysiącu oczu u stóp bardzo świętej Trójcy,
 jednorożec wdzięczny i klęcząca ryba Lewiatan.
 Wśród kopru włoskiego i majeranku
 idzie ogrodnik.
 Potem był koniec świata.

W kolejnych edycjach autorka dodała podtytuł: *Gobelin*.

W zwolnionym tempie

Na ukośnym gzymsie dachu utwierdziwszy obutą szczelnie stopę,
od której
czujnie rzuca się dobitny cień,
ciałem przez pół dzieląc widną z wysokości dwudziestu pięter ulicę –
stoi Reklama.
Upuszcza oczy w dół ku chodnikom nakrapianym ludźmi.
Czeka chwili.
Chwili, gdy zaperzywszy się spłynie w nader zwolnionym tempie
na przejeżdżające auto rekordzisty,
na którego cześć ta rześista, przytłumiona parada.
Ale tymczasem trudna flaga rozgina się
i pracując sobą dosięga stopniowo jej prawego ramienia,
jak sen o glansownej sile,
jak sen o niepoahamowanej zamożności, co przewyższa wszystko inne.

W kolejnych edycjach autorka zmieniła tytuł na *Film w zwolnionym tempie*.

Strumień wiosenny

W wiosennym strumieniu
niesłychanych syren pochody.
Wiatr łamie mokre spódnice,
pełne nóg i powietrza.
Jaskrawe dęte niebo porywa się;
jasnowidzenia wielkich rozmiarów
suną do góry.
Z głośnego gaju wynika Dionizos.
Idźcie ostrożnie poprzez umieranie i nieustanność,
Menady płowieją od śpiewu trochę dalej.

SYRENY:

Boże dojrzały
o kosztownych ruchach,
postaw nogę
w gwałt wód ciekących.

DIONIZOS:

Na niebie wyleniałym
drogocennieją gwiazdy,
olbrzymie przebudzenia
szumią na wysokościach.
Lekkość z bark mi ociekła;
o, módlcie się wszyscy.
W strumień osurowiały
wstępuje Dionizos.
Wstępuje pochylając się
w wodę zimną i jędrną
jak w ostateczne uniesienie,
jak w śmierć.

Apokalipsa

Tysiąc zmartwychwstających do aktu,
miotające się dziewice i młodzieńcy z listkiem.
Jan oszalał na wyspie Patmos;
nazbyt wczesnie, Panie, na wieczystość.
Błogosławieni w sukniach z wełny
na wzgórzach światła kwitną z żalem.
Na świat golasów pełny
zstąp, nowa Jeruzalem.
Zstąp, pompatyczna i ostra
jak wieczne rwanie włosów.
Właść nas, Boże, szorstko
w gorący piec patosu.
Z fukaniem z uzdy się zdarły
serafy, by świat połamać.
Boża ogromna gardziel
połknęła wieczność. Amen.
Ponad dolinę Józafata
na pierzach wiatrów Logos goni.
Nie odbieraj narodom świata
powietrza i ironii.
Jedźcie prawdę, jak sól ziemi, garściami
niewolnicy, poganie i psy.
Oto się dzieją nad nami
rzeczy Apokalipsy.

Gaje muz

W gaju chodzą święte mężatki,
święte mężatki i wdowy.
Z jednorożcem chodzą subtelnym,
zwierzem ironicznym, zwierzem z bajki.
Wśród ciepłych ziół aptekarskich pasą się bazyliuszki
pękate; jedzą owoce z namysłem.
Strusiowie gniazdo usłali
z ostrych i zdrowych kamieni.
Pod laurem, którego liście obracają się,
pod laurem, którego liście są twarde jak skóra na popręgu,
śpi czyste dziecko
umyte w strumieniu.

W kolejnych edycjach autorka dodała podtytuł: *Gobelin*.

Południe

Gotowały się góry,
 drzewa oliwne śpiewały barzo cudnie.
 Człowiek boży
 przyszedł ku dziewczkom u studniej.
 Klaskały w ręce pagórki,
 szklane gaje pienily się w wietrze,
 dziewczkom z kanarkowych włosów
 kapie i brzęczy gęste powietrze.
 Zielona ryba
 patrzy okiem z fryzowanej strugi,
 wykluwają się w niebie
 esencjonalne papugi.
 Osłowie wołali się dzicy
 po górach – u oliwnego drzewa.
 Ulicą
 idzie Widzący. Śpiewa.
 Szczeniec lwowy przypadł mu do pięty,
 z różową gębą, ziejąc, wielmi śliczny.
 Wziął w łapę krzyż i stał się w talii wcięty.
 Wziął tarczę i stał się heraldyczny.
 Rzekł Widzący ku dziewczkom – barzo ścisły.
 – Co jest wieczność, abo prawda jest czyja?
 Nagle słowa mu przysły,
 a góry zaśmiały się: mijam.
 Więc anioły stanęły w koło
 i zaczęły po rajsku krzyczeć,
 posadziła się z nogami na obłok
 w zielonej sukni Teologia – Beatrycze.
 A on podniósł mocen palec i wołał:
 – Wieczność. Wieczność. Oto chwilę przygwoźdżę.
 Alic świat jak u van Gogha
 był niby Przemienienie i drożdże.
 Błyszcząły jelenie,

krzyczały silne góry – było południe.
W światłocieniu
gotowały się dziewczki u studniej.
Więc, otoczona drganiem,
podniosła się w górę ręka człeka.
Chciał zwlec z duszy gibkość i granie,
jak się szatę trzepoczącą z ramion zwleka.
Chciał cienia – a tu krzyczały góry,
kwapiły się dziwne drzewa – było południe.
I odszedł człek boży
od dziewczek u studniej.

Groteska

Jedzie ogrodem na wozie
Wenus w apoteozie.
Blondyna soczysta jak marchew,
z rąk wyskakuje jej szarfa.
Jedzie w bobkowym wieńcu,
w krąg primadonny klęczą.
Wiozą ją po szpalerze
dwa seraficzne zwierze.
Z bursztynowych obłoków
kapią charyty szerokie,
do góry nogami na rzepę –
charyty obfite i ciepłe.
Rżą drogocenne zwierzęta
i stają się wielorakie.
Po przeraźliwych miętach
amorki sadzą okrakiem.
Trzech bohaterskich tenorów
rozpacza u jaworu.
Trzy panny stoją z rumieńcem.
Gołąbek, lilia i wieńce.
Słońce w włoszczyźnie wesołej.
Drżą z egzaltacji anioły
i z pysków zwierząt pociekły
peany zdrowe jak mleko.

Sielanka

Nad afrykańską plażą
na chmurach wodewile.
Kupcy bawełny szukając Eldorado
nowy ład czarny odkryli.
Ład to forsownie korzenny i parny.
Kipi w pniach drzewnych spirytus; wszystko dziewicze.
Kupcy palą płowe cygara pod palmą
pełni gorczy.
Z widnokregu zwilżanego wiecznie
idą ludy suche o mocnej czaszce.
To są narody flegmatyczne bajecznie
i mężne. Proszą o łaskę.
Kupcy bawełny są wzruszeni.
Rzucają w morze ładunek luksusowych likierów,
wyjmują biblię z kieszeni.
Mówi się o założeniu republiki. Gorąca sfera.
Ach, zanurzyć się w cywilizacjach wymierających. Dość nienawiści.
I płacząc głaszczą małpy duże, mniejsze
i lwy najserdeczniejsze,
co skrzypią paszczką wśród kauczukowych liści.

Wiersze

II

Ranek w mieście

Kiedy o świcie wracamy z balu,
przekupki niosą z hal fantastyczne kosze sielskich warzyw.
Znajdziesz tu sałatę i pachnące aromatycznie selery.
Policjant na splukanej jezdni daje znaki autom, co powoli gaszą światła.

Szkic

Lekkie i wysokie
stłumienia drzew.
Świecą bez bólu
popłochy.
Wśród fantastycznych oddaleń wykwita
obłok sypki i osoba z jasnej purpury.

W kolejnych edycjach autorka zmieniła tytuł na *Szkic akwarelą*.

Cyrk

Ryżowłosy olbrzym
w czerwonych trykotach
jowialnie dźwiga
ciężary.
Płowe klaczki tańczą menueta,
ekstacyjnie ceremonialne
jak rodzina młodych chińskich cesarzy.
Potem maszerują zapaśnicy.
Masywni,
kategorycznie piękni w świetle lamp.
Skoro po eleganckiej prezentacji i ukłonach zaczynają walkę,
rozzewnia wszystkich
czujny rytm siły,
sztuka i namiętność poruszeń.
Ale najbardziej niespodziana jest rumiana linoskoczka.
Pod sklepieniem, na śmiertelnie cienkiej huśtawce
siedzi skubiąc niedbale rąbek napuszonej sukienki.

Cywilizacja

Wielkie szlochające zespoły miast.
Cywilizacje pełne, przewlekłe, ociągające się
jak krok człowieka, którego stopę
cień zatrzymuje zarazem i uwypukla.
A wszystko nocą,
podczas gdy z gór ku dolinom
idzie nowa rasa sprawiająca potężny efekt,
rasa o głosie przeczystym.
I bierze w posiadanie.

Po majówce

Kiedy między drzewami wiszą czerstwe girlandy i draperie świtu,
na polance jeszcze tańczą.

Czas zadmuchać
lampiony.

Dotąd grają na harmonii, a już ostra
czystość jak gorzałka pokrzepia las.

Powoli wschodzi niewymowne jezioro
i ku niemu

zbiegają pijani faunowie i baletnice.

Symfonia jezior.

Niebo i ziemia.

Konnica

Ponieważ jest za wzgórzem, słyhać tylko trąbkę,
ale za chwilę w całej okazałości ukaże się
ta kolumna zdrowych ludzi,
duża ilość koni i chorągiewek
rozmaitych, pełnych męskości.
Wśród całej masy oczu wychylonych łakomie w doczesność
tylko oficer może być traktowany jako indywiduum.
Dama z eleganckiej kariolki,
zatrzymanej na boku,
przechyla ciekawie w jego stronę skropioną słońcem parasolkę.

Kwitnące drzewo

W noc kwitnienia,
w jedną godzinę pełni, która nie powtarza się nigdy,
zakwitło i stoi w urodzie
jak w ogniu, co nie spala,
w lekkim i kosztownym płomieniu.
Ta piękność całkowita,
doskonała w swoim rodzaju, wytryskująca,
jak żałosna jest w łagodnym dostojeństwie, w hojności, przebaczeniu.
Ma gesty bezpieczne młodej królowej,
oblubienicy w jasnej sali wśród czułych i rozbawionych twarzy krewnych.
Ale my, którzy stoimy pod drzewem,
my, którzy nie możemy się uśmiechnąć,
nie jesteśmy sami w tę noc.
Bo drząc w adoracji tego niesłyszanego wykwit,
też kwintesencji wielu dni i całego organizmu:
korzeni, włókien, nerwów
czujemy, że obok stoi
Czas.

Droga

Kobiety na obfitych wzgórzach, dojrzałe gdy wieje przepyszny wiatr,
obnażone dzieci koło furtek
zamknięte same w sobie, doskonałe,
i droga, którą przepływa to wszystko – karety, konnica, pogodny nadmiar
[i ruchliwość
obok chłopca, co pracuje w polu
zbierając rzepę.

Taniec nocą

Oto godzina czuła,
godzina tęgiego entuzjazmu,
godzina niezwykle elastyczna i rozumna.
Nocą,
kiedy woda płynie cicho jak krew w ciele,
kiedy powietrze potężne jest,
pod gwiazdami ostry taniec nasz płonie
jak nieustająca wspaniałość.

W kolejnych edycjach autorka zmieniła tytuł na *Taniec młodości*.

Na statku

Na pokładzie gra orkiestra.
Panowie kulturalni, imponujący zdrową jaskrawością poglądów,
mężczyźni świeżo ogoleni o nierasowych przegubach rąk,
zapewne politycy lub konstruktorzy samolotów,
może ludzie przyszłości,
w każdym razie w terażniejszości osadzeni solidnie jak brylant w pierścieniu,
pałą cygara.
Właśnie któryś ciągnie rzecz o wysokowych możliwościach rozwoju,
o czułości i silnym komforcie nowych kultur, które, być może, nadejdą.
Kelner
oparty o burtę
powtórnie liczy srebrne pieniądze.
Wraz z pierwszymi kroplami deszczu wybiega para tancerzy bliźniąt.
Ostra ekscentryczność arcyzmu.
Ach, jak tańczą i szlochają i stają się okrutni!
Któż nie zrozumie
tej wątlej łaskawości poruszeń, mrozu i elektrycznej precyzji,
co bije w obu ciałach jak puls.
Dyskusja na chwilę urywa się.
Taniec, można powiedzieć, w duchu epoki.
Na tle rzeki błyszczą pałeczka dyrygenta.